

S 1217

[163]

PRACE ZAKŁADU EKONOMII ROLNICZEJ
UNIwersytetu STEFANA BATOREGO W WILNIE
POD REDAKCJĄ PROF. DR. W. STANIEWICZA

NR. 16

Dr. WIKTOR ORMICKI

Doc. U. J.

STRUKTURA DEMOGRAFICZNA
WYCHODŹTWA SEZONOWEGO
Z ZIEMI WILEŃSKIEJ DO ŁOTWY
W ROKU 1935

W I L N O 1 9 3 8

SKŁAD GŁÓWNY: KSIĘGARNIA J. ZAWADZKIEGO. WILNO, UL. ZAMKOWA 22.

PRACE INŻYNIERSKIE WYKONANE W ZAKŁADZIE EKONOMII ROLNICZEJ U. S. B.

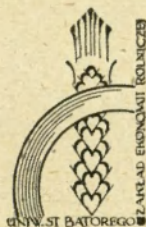
1. Amberg W. Spółdzielnia mleczarska w Plissie. Wilno 1936.
2. Babicki J. Monografia szkoły rolniczej w Opsie, pow. brasławskiego.
3. Berman I. A. Zagadnienie organizacji handlu jajczarskiego w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem województw wileńskiego i nowogródzkiego.
4. Bortkiewiczówna A. Wilno jako rynek zbytu masła. Wilno 1936.
5. Burzyński W. Gospodarcze możliwości rozwoju gorzelnictwa rolniczego w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem terenu Wileńskiej Izby Rolniczej.
6. Cechnowiczówna C. Monografia żeńskiej szkoły rolniczej w Antowilu, pow. wileńsko-trockiego (w druku).
7. Charmańska Z. Monografia szkoły rolniczej w Różance.
8. Choniawko Cz. Spółdzielczość mleczarska w pow. dziśnieńskim.
9. Fegler J. Przepisy szacunkowe instytucyj kredytu długoterminowego w Polsce.
10. Goliński W. Wilno jako rynek zbytu mięsa.
11. Joselewiczówna L. Oleje i sztuczne tłuszcze jadalne na rynku wileńskim.
12. Kagau J. Wilno jako rynek zbytu środków opałowych (w przygotowaniu do druku).
13. Karaś W. Wpływ taryf kolejowych na obrót zbożem w woj. wileńskim i nowogródzkim w latach 1924—1932 (w przygotowaniu do druku).
14. Komos B. Monografia dóbr Liceum Krzemienieckiego.
15. Kopeć B. Monografia szkoły rolniczej w Bukiszkach pow. wileńsko-trockiego.
16. Krauzlis M. Ruch spółdzielczy w Państwie Litewskim. Wilno 1936.
17. Kremer B. Zaopatrzenie m. Wilna w mleko. Wilno, 1935.
18. Lepieszkiewicz Z. Komasacja na Wołyniu (w przygotowaniu do druku).
19. Milewski W. Gospodarstwa stawowe w woj. wileńskim i nowogródzkim.
20. Obuchowicz K. Obuchowicze, wieś szlachecka pow. grodzieńskiego.
21. Orda St. Opis i reorganizacja gospodarstwa folwarcznego.
22. Oziewiczówna H. Rozwój spółdzielczości rolniczej w woj. wileńskim i nowogródzkim.
23. Pereszczako J. Przemysł tartaczny w Wilnie.
24. Perzanowski St. Wilno jako rynek zbytu ziemniaków. Wilno 1935.
25. Ryży A. Przetwórnia Mięsna w Wolkowysku. Wilno 1937.
26. Salit S. Kolonia Izaaka, wieś pow. sokolskiego. Warszawa 1934.
27. Siemak Franciszek. Użytki uboczne w lasach państwowych Dyrekcji Wileńskiej.
28. Snarska Helena. Monografia spółdzielni mleczarskiej w Parafianowie.
29. Swatko A. Wilno jako rynek zbytu nasion oleistych (w przygotowaniu do druku).
30. Szymański J. Produkcja tytoniu w okręgu grodzieńskim i jej opłacalność.
31. Tapuach S. Monografia gospodarstwa włościańskiego w pow. wileńsko-trockim.
32. Wabiszczewicz P. Monografia pow. stolińskiego.
33. Więcko A. Monografia szkoły rolniczej w Grzybowie, pow. stonimskiego.
34. Wierzbicka J. Monografia spółdzielni mleczarskiej w Dzikuszkach.
35. Zawadzki W. Prywitówka, wieś pow. pińskiego.

PRACE ZAKŁADU EKONOMII ROLNICZEJ
UNIwersYTETU STEFANA BATOREGO W WILNIE
POD REDAKCJĄ PROF. DR. W. STANIEWICZA

NR. 16

Dr. WIKTOR ORMICKI
Doc. U J.

STRUKTURA DEMOGRAFICZNA
WYCHODŹTWA SEZONOWEGO
Z ZIEMI WILEŃSKIEJ DO ŁOTWY
W ROKU 1935

*Demografia
Polska.*

W I L N O 1 9 3 8

SKŁAD GŁÓWNY: KSIĘGARNIA J. ZAWADZKIEGO. WILNO, UL. ZAMKOWA 22.

CBGIOŚ, ul. Twarda 51/55
tel. 0 22 69-78-773

Wa5148505

Struktura demograficzna wychodźstwa sezonowego z Ziemi Wileńskiej do Łotwy w r. 1935¹⁾.

Ewolucja emigracji z Polski potoczyła się w ostatnich latach takimi drogami, że sezonowe wychodźstwo do Łotwy wyrosło w krótkim czasie do roli poważnego czynnika gospodarczego. Wśród przyczyn, które wpłynęły na spotęgowanie jego ekonomicznej i demograficznej doniosłości zaznaczają się:

- 1) stały wzrost wychodźców sezonowych,
- 2) stały wzrost udziału emigracji do Łotwy w ogólnopństwowym wychodźstwie, jako też —
- 3) okoliczność, że emigranci do Łotwy rekrutują się z okolic gospodarczo niedorozwiniętych i cierpiących zarówno na brak gotowizny, jak nadmiar rąk roboczych.

Dynamika polskiego wychodźstwa sezonowego do Łotwy (tabl. 1) uderza i zastanawia swą żywiołowością. Wystarczy zauważyć, iż w latach 1930—1935 liczba wychodźców z wielokrotnością się.

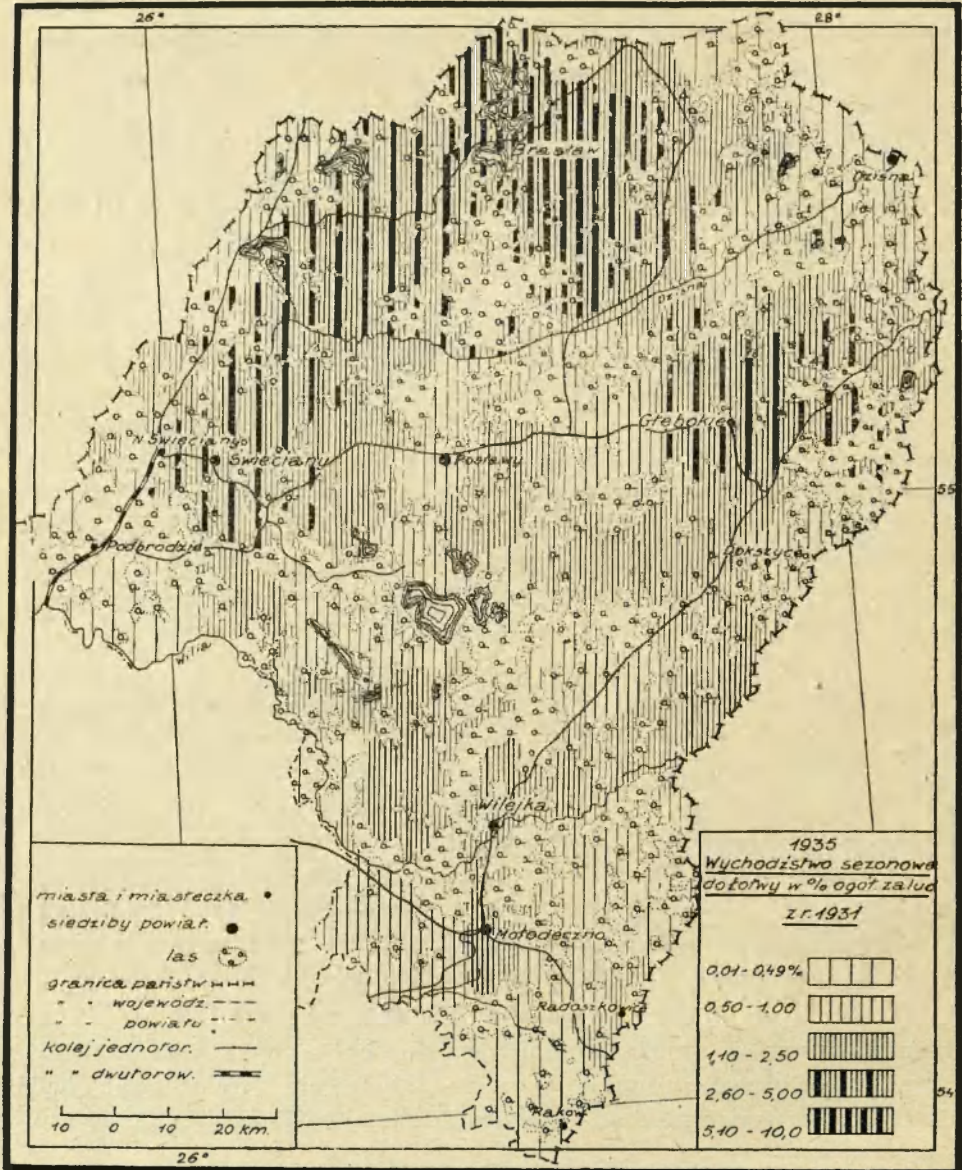
¹⁾ Studium niniejsze opracowane na zlecenie Ministerstwa Opieki Społecznej w Wydziale Populacyjno-Migracyjnym Instytutu Badań Spraw Narodowościowych w Warszawie, wykonano w ścisłym porozumieniu z Zakładem Ekonomii Rolniczej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, którego kierownik, prof. dr. *Witold Staniewicz* — niezależnie od inicjatywy Ministerstwa Opieki Społecznej — zapoczątkował badania nad sezonowym wychodźstwem do Łotwy znacznie wcześniej, powierzając ich prowadzenie inż. *B. Kopciowi*.

Celem uniknięcia niepożądanego dublowania pracy ustalono, że Wydział Populacyjno-Migracyjny Instytutu Badań Spraw Narodowościowych przeprowadzi analizę geograficzną rozmieszczenia wychodźstwa i zajmie się demograficzną strukturą migrującej masy, pozostawiając studia rolno-ekonomiczne w rękach inż. *B. Kopcia*.

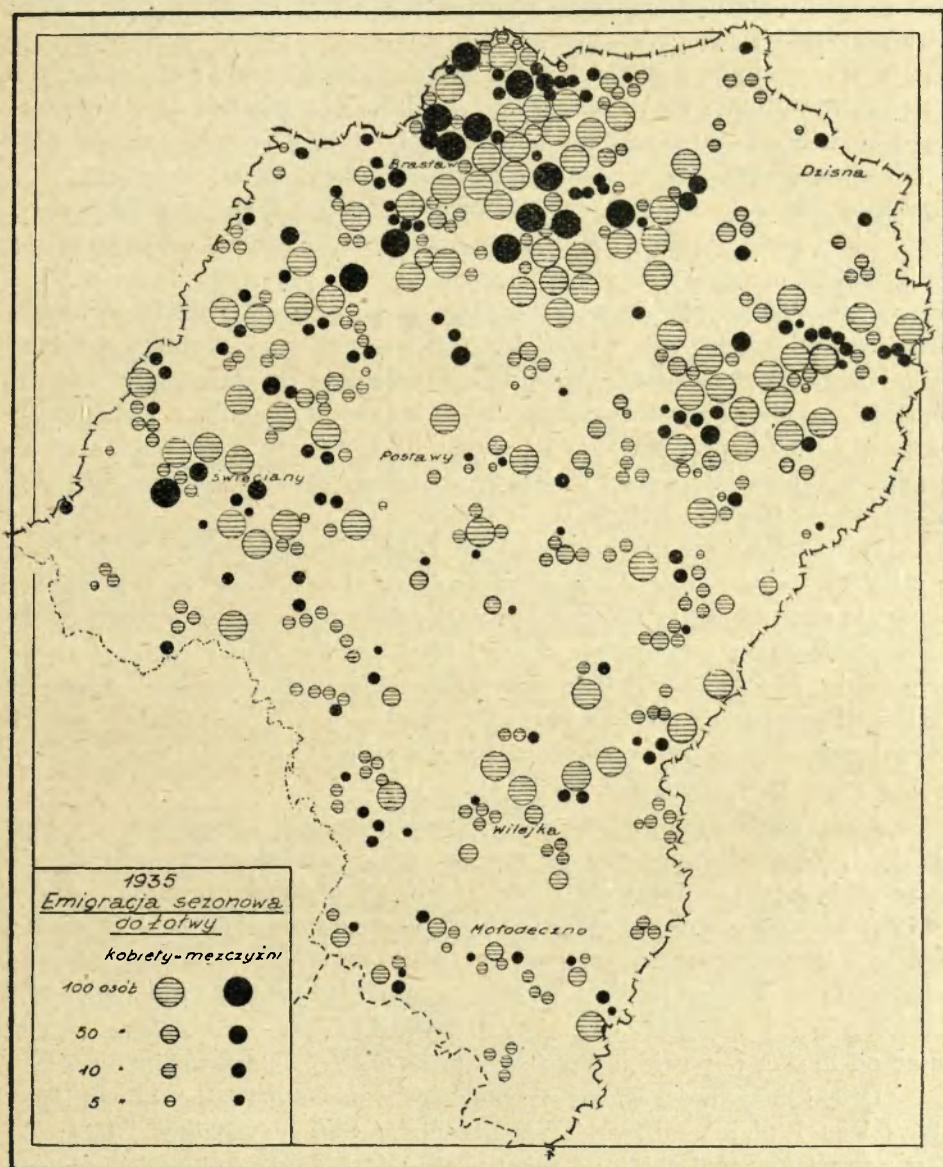
Jak najwyraźniej pragnę tu podkreślić, że ze strony prof. dr. *W. Staniewicza*, jak i inż. *B. Kopcia* natrafiły wysiłki Wydziału nie tylko na pełne zrozumienie, ale i jak najdalej posuniętą pomoc, czego wyrazem — odstąpienie przez inż. *B. Kopcia* bogatych materiałów źródłowych, zebranych z dużym nakładem pracy w terenie.

Część materiałów postawiło do dyspozycji Ministerstwo Opieki Społecznej.

Mapa I.

Mapa 2.

racyj poprawy bytu, bądź też — widzieć w nim wyraz silniejszej lub słabszej przedsiębiorczości. Ponieważ jednak kontyngentowanie wychodźców opiera się na opinii władz administracyjnych, orzekających: która gmina jest uboższa i bardziej niż inne wymaga pomocy w formie wyjazdu, dlatego natężenie wychodźstwa może być rozpatrywane przede wszystkim pod kątem sprawdzania słuszności osądu władz administracyjnych. Materiału do przeprowadzenia tego rodzaju krytyki dostarcza studium *B. Zaborskiego* o rozmieszczeniu bogactwa narodowego na Wileńszczyźnie¹⁾, w którym zamieszczono mapę średniej wartości 1 km² ziemi. Pomijając tu dyskusję odnośnie metody obliczeniowej i konstrukcji kartograficznej, tym silniej godzi się podkreślić symptomatyczną zbieżność wzmaganania się emigracji na obszarach uboższych i przeciwnie — jej kurczenie się w okolicach zamożniejszych. Pewne zaburzenia w tej prawidłowości wprowadza przebieg linii kolejowych, wzdłuż których wychodźstwo z reguły jest intensywniejsze. Nie bez znaczenia pozostaje odległość od granicy łotewskiej, będąca czynnikiem podrażającym koszt importu robotnika, pokrywany w zasadzie przez pracodawcę — Łotysza. Ten moment ulega jednakże zatarciu na skutek interwencji Państwa, przejmującego w części koszty przejazdu wychodźców z odleglejszych okolic.

Ruch odpływowy wychodźstwa do Łotwy trwał w roku 1935 przez 5 miesięcy — od marca do lipca włącznie (tabl. 5). W czasie tym zaznaczyły się dwa momenty ostrzejszego nasilenia (maj, marzec) przegrodzone jednomiesięcznym osłabieniem (kwiecień). Czerwiec i lipiec były okresem wygasania statecznie zanikającego wychodźstwa. Maksymalne nasilenie emigracji przypada zatem na okres wczesnej — jak na tamtejsze stosunki klimatyczne — wiosny, skoro w miesiącach marcu, kwietniu i maju odpłynęło z górą $\frac{3}{4}$ wychodźców (76,32%).

Emigrująca masa składa się w przygniatającej większości z kobiet (tabl. 6). Wychodźstwo mężczyzn ma znaczenie zupełnie podrzędne. Pomijając nikłą liczbę emigrantów o płci nieznannej (0,23%), stanowią kobiety 78,72% ogółu sezonowców. Wzmiankowana struktura płciowa nakłada na państwo specjalnie ważne zadania na polu zabezpieczenia wychodźcom odpowiednich pomieszczeń mieszkalnych oraz należytej ochrony godności kobiecej. Udział mężczyzn w emigracji wykazuje dość duże wahania, oscylując od 31,3% w powiecie brasławskim do 6,4% w postawskim.

Dzięki znajomości wieku wychodźców z powiatu brasławskiego i postawskiego istnieje możliwość rozpatrzenia struktury wiekowej (tabl. 7). Z obu powiatów wyjechało na roboty rolne do Łotwy 6.985 osób, a zatem liczba dostatecznie wysoka, by na jej podstawie wysnuć wnioski. Dla

¹⁾ Bogdan Zaborski. O rozmieszczeniu bogactwa narodowego na Wileńszczyźnie. *Melanges de Geographie*. Praga. 1936. s. 152.

10,8% wychodźców ze wzmiankowanego obszaru brak zapisków odnośnie wieku. W odniesieniu do mężczyzn braki są mniejsze (6,1%). Rejestracja wieku wśród kobiet wykazuje dwukrotnie większe usterki (dla 12,01% emigrujących kobiet brak określenia wieku). Gros wychodźców (85%) stanowią osobniki w wieku 20—49 lat, przy czym grupa od 20 do 29 lat wykazuje bezwzględną przewagę¹⁾. Inne roczniki nie posiadają większego znaczenia, za wyjątkiem grupy w wieku 17 do 19 lat. Na specjalną wzmiankę zasługują różnice zachodzące w strukturze wiekowej mężczyzn i kobiet. I tak — okazuje się, iż klasa wieku 17—29 lat jest wśród kobiet o 10,09% silniej reprezentowana niż wśród mężczyzn, którzy o tyleż właśnie (10,01%) są liczniejsi w grupie 30—59 lat. Innymi słowy kobiety biorą udział w emigracji w wieku młodym, udział mężczyzn podnosi się w latach starszych. Słabszy udział kobiet w wieku 30—49 lat tłumaczy się obowiązkami macierzyńskimi, gospodarskimi i domowymi, które ograniczają swobodę ruchu i przeciwstawiają się próbom porzucenia gospodarstwa.

Jednym tedy ze znamion emigracji do Łotwy jest wybitny udział produktywnych klas wieku, z tym, że w wieku półproduktywnym przeważa udział kobiet, a w wieku 30—49 lat — mężczyzn. Tak masowa emigracja ludności w wieku produktywnym uszczupla lokalny rezerwuar siły robotnika w sposób nader wyraźny. Przeciętny odpływ ludności w wieku 17—49 lat stanowi 5,93% ludności odnośnych klas wieku, przy czym grupa męska uszczupla się o 3,43%, grupa kobieca — o 8,22%! Obliczenie powyższe, jako oparte na danych z dwóch pod względem natężenia wychodźstwa silnie różniących się powiatów, dalekie jest od przejawiania sytuacji powstającej na skutek wychodźstwa. (Wychodźcy stanowią 2,87% ogółu zaludnienia). Nie ulega tedy wątpliwości, iż emigracja sezonowa nie tylko uszczupla bardzo znacznie rezerwuar miejscowej siły roboczej, ale stanowi równocześnie poważne odciążenie konsumpcyjne, potęgowane dopływem oszczędności. (W poszczególnych gminach zmniejsza się liczebność kobiet w wieku produktywnym na skutek wychodźstwa o $\frac{1}{6}$).

Elementem przeważającym w wychodźstwie do Łotwy są rzymskokatolicy, którzy stanowią 57,65% emigrantów. Udział prawosławnych nie przekracza 34,5%, tak, że na staroobrzędowców i inne wyznania przypada 7,8% (= 6% + 1,8%). W poszczególnych powiatach zaznacza się wyraźne zróżnicowanie struktury wyznaniowej: w brasławskim i w święciańskim dominują rzymskokatolicy, w pozostałych czterech powiatach prawosławni. Na uwagę zasługuje okoliczność, iż zarówno w powiecie bra-

¹⁾ Obliczenia struktury wiekowej dokonane zostały jedynie w odniesieniu do osób, których wiek był znany.

sławskim, jak i w święciańskim udział mężczyzn utrzymuje się specjalnie wysoko. Okoliczność ta zdaje się świadczyć, iż w emigracji rzymsko-katolików element męski gra donioślejszą rolę, aniżeli wśród wychodźców prawosławnych, co znajduje potwierdzenie w tablicy 8. Równocześnie nasuwa się myśl zbadania, czy udział poszczególnych wyznań w wychodźstwie pozostaje w proporcji do lokalnej struktury wyznaniowej. W tym celu rozbito rozpatrywany obszar województwa wileńskiego na terytorium większości rzymsko-katolickiej, który potraktowano odrębnie, podobnie jak okolice o większości prawosławnej (patrz tabl. 9). Analiza wykazuje, iż odsetek emigrantów wyznania rzymsko-katolickiego, generalnie silniejszy od udziału rzymsko-katolików w ramach ogółu zaludnienia, nie przekracza norm charakterystycznych dla regionów. Wychodźstwo prawosławnych zaznacza się silniej na terenie ich przewagi.

W Y N I K I :

1) Emigracja do Łotwy wykazuje stały wzrost, zdecydowaną lokalizację przestrzenną, oraz rosnące znaczenie ze względu na spadek wychodźstwa ogólnopństwowego.

2) Maksymalne nasilenie wychodźstwa przypada na miesiące: marzec, kwiecień i maj.

3) Zasadniczy trzon emigrantów stanowią kobiety w wieku 17—49 lat.

4) Z ogółu emigrantów przypada na rzymsko-katolików (element ruchliwszy i zaradniejszy) więcej niż połowa, na prawosławnych około $\frac{1}{3}$.

5) Udział mężczyzn jest w ogóle nieliczny, silniejszy jednak w grupie rzymsko-katolickiej.

Emigracja i reemigracja sezonowa z Łotwy.

Tablica 1.

L a t a	Emigracja	Reemigracja	Nadwyżka emigr. nad reemigracją (+) Nadw. reemigr. nad emigracją (-)
1930 — 1935	37.205	29.160	+ 8.045
1930	655	399	+ 256
1931	1.748	1.471	+ 277
1932	1.882	1.382	+ 500
1933	4.813	487	+ 4.326
1934	11.993	10.120	+ 1.873
1935	16.114	15.301	+ 813

Zródła : Wiadomości Statystyczne, 1936, z. 29.
Statystyka Pracy, 1936, z. 1.

Ogólne wychodźstwo z Polski i wychodźstwo do Łotwy w latach 1930—1935
(w tysiącach osób).

Tablica 2.

	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Wychodźstwo z Polski .	218,4	76	21,5	35,6	42,6	53,8
Wychodźstwo do Łotwy .	0,6	1,7	1,9	4,8	12	16
Emigracja do Łotwy w % emigracji ogólnej .	0,27	2,23	8,83	13,48	28,16	29,73

Liczba wychodźców do Łotwy.

Tablica 3.

	Liczba wychodźców według materiałów :	
	Ministerstwa Opieki Społecznej	starościńskich i wojewódzkich
O g ó ł e m	14.826	14.359
Mężczyzn	3.291	3.023
Kobiet	11.535	11.304
Płeć nieznana	—	32

Nasilenie wychodźstwa do Łotwy według miesięcy i wyznań.

Tablica 5.

W miesiącach	Ogółem	Rzym.- kat.	Prawo- sławni	Staro- obrzęd.	Inni
R a z e m	100	100	100	100	100
Marzec	26,2	28,4	21,9	30,4	25,9
Kwiecień	15,5	13,9	17,5	19,5	13,1
Maj	34,6	33,7	39,2	10,2	59,1
Czerwiec	12,3	10	17,4	9,4	0,7
Lipiec	11,4	14	4	30,5	1,2

Struktura płciowa wychodźstwa do Łotwy.

Tablica 6.

P o w i a t y	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Płeć nieznana
R a z e m	100	21,05	78,72	0,23
brasławski	100	31,79	68,08	0,13
dziśnieński	100	12,85	86,85	0,3
mołodeczański	100	13,05	86,78	0,17
postawski	100	6,45	93,08	0,47
święciański	100	20,50	79,12	0,38
wilejski	100	8,97	90,89	0,14

Struktura wiekowa wychodźców z pow. brasławskiego i dziśnieńskiego.

Tablica 7.

W i e k	Razem	Mężczyźni	Kobiety	Płeć nieznana
O g ó ł e m	100	100	100	100
Wiek nieznany	10,49	6,06	12,01	91,66
Emigranci w wieku znanym	100	100	100	100
13 — 16 lat	2,4	2,4	2,3	—
17 — 19 „	12,4	7,5	14,5	—
20 — 29 „	61,6	59,6	62,8	100
30 — 49 „	23,2	30,1	20,3	—
50 — 59 „	0,2	0,4	0,1	—

Struktura wyznaniowa emigracji do Łotwy.

Tablica 8.

P o w i a t	P ł e ć	Razem	Rzym.- kat.	Prawo- sławni	Staro- obrzęd.	Inni
Ogółem	Razem . .	100	57,6	34,5	6	1,9
	Mężczyzn .	100	68,1	22,5	8,8	0,6
	Kobiet . .	100	54,7	37,9	5,2	2,2
brasławski	R a z e m . .	100	67,2	18,8	13,9	0,1
	Mężczyzn .	100	69,9	16,5	13,5	0,1
	Kobiet . .	100	65,8	20	14,1	0,1
dziśnieński	R a z e m . .	100	30,6	67,5	1,9	—
	Mężczyzn .	100	36,4	61,9	1,7	—
	Kobiet . .	100	29,7	68,4	1,9	—
mołodeczański . .	R a z e m . .	100	19,7	80,3	—	—
	Mężczyzn .	100	17,8	82,2	—	—
	Kobiet . .	100	20	80	—	—
postawski	R a z e m . .	100	46,7	52,3	—	1
	Mężczyzn .	100	69,9	30,1	—	—
	Kobiet . .	100	45,1	53,9	—	1
święciański	R a z e m . .	100	89,5	0,8	0,6	9,1
	Mężczyzn .	100	93,5	0,5	2,8	3,2
	Kobiet . .	100	88,4	0,8	—	10,8
wilejski	R a z e m . .	100	42,2	57	—	0,8
	Mężczyzn .	100	62,8	36,5	—	0,9
	Kobiet . .	100	39,8	59,4	—	0,8

Struktura wyznaniowa wychodźstwa a ogółu zaludnienia.

Tablica 9.

Badana grupa ludności	Obszar woj. wileńskiego ¹⁾		O b s z a r w i ę k s z o ś c i			
	rz.-kat.	prawosł.	rzym.-katolickiej ²⁾		prawosławnej ³⁾	
			rz.-kat.	prawosł.	rz.-kat.	prawosł.
w %/0 ogółu zaludnienia i wychodźców poszczeg. obszarów						
Ogół zaludnienia . . .	51,6	41,4	74,35	14,76	38,1	57,2
Wychodźcy	57,6	34,5	74,1	13,2	35,2	63,5

¹⁾ Bez powiatów: oszmiańskiego i wilejskiego.

²⁾ Powiaty: brasławski i święciański.

³⁾ Pozostałe powiaty.

ZUSAMMENFASSUNG.

Die Saisonauswanderung der polnischen Landarbeiter nach Lettland wächst ununterbrochen seit dem Jahre 1930 (Tafel 1).

Ihre relative Bedeutung wird durch die Abnahme der allgemeinen Auswanderung stark beeinflusst (Tafel 2).

Das Hauptgebiet der Saisonwanderungen deckt sich mit der Voivodschaft Wilno, die Bezirkshauptmannschaften Wilno - Troki und Oszmiana ausgenommen (Karte 1 und 2).

Im Jahre 1935 nahm an der Auswanderung 1,96% der gesamten Bevölkerung teil. In einzelnen Gemeinden stieg das Verhältniss der Saisonwanderer zur allgemeinen Bevölkerung auf 6 und 7% (Tafel 4).

Der Anteil der weiblichen Arbeitskräfte beträgt über 78,7% der Auswanderer (Tafel 6). Die Saisonarbeiter stehen durchwegs im Alter von 20—49 Jahre (Tafel 7), wobei die männlichen Altersgruppen von 17 bis 19 und von 30 bis 49 Jahre anders besetzt sind als die entsprechenden weiblichen (Tafel 7). Die jüngere männliche Altersgruppe ist schwächer als die entsprechende weibliche, die ältere stärker.

Die Auswanderermasse zerfällt in Römisch - Katholische (57,6%), Orthodoxe (34,5%) und andere (7,9%; Tafel 8). Bemerkenswert ist ein stärkerer Anteil der Männer bei den Römisch - Katholischen.

**PRACE ZAKŁADU EKONOMII ROLNICZEJ
UNIwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.**

1. Sowiński Mieczysław. Zakres i zadania nauki ekonomii rolniczej. Wilno 1934.
2. Kohutek Ludwik. Dobra Wielkie Soleczniki. Wilno 1934.
3. Perzanowski Stanisław. Wilno jako rynek zbytu ziemio-
płodów. Wilno 1935.
4. Kremer Borys. Zaopatrzenie m. Wilna w mleko. Wilno 1935.
5. Staniewicz Witold. Studia rolnicze w dawnym Uniwersytecie
Wileńskim. Wilno 1934.
6. Amberg Werner. Spółdzielnia mleczarska w Plissie. Wilno 1936.
7. Krauzlis Maciej. Ruch spółdzielczy w Państwie Litewskim.
Wilno 1936.
8. Bortkiewiczówna Anna. Wilno jako rynek zbytu masła.
Wilno 1936.
9. Lepieszkiwicz Zbigniew. Komasaacja na Wołyniu (w przy-
gotowaniu).
10. Cechnowiczówna Cyla. Monografia żeńskiej szkoły rol-
niczej w Antowilu pow. wil.-trockiego (w druku).
11. Ryży Aleksander i Symonowicz Stanisław. Przetwórnia
mięsna w Wołkowysku. Wilno 1937.
12. Swatko Anatol. Wilno jako rynek zbytu nasion oleistych
(w przygotowaniu).
13. Mejer Eugeniusz. Gospodarstwa powstałe w wyniku przebu-
dowy ustroju rolnego w woj. wileńskim, nowogródzkim i po-
leskim w świetle cyfr z roku 1930/31. Wilno 1936.
14. Romanowski Henryk. Ogólne uwagi o organizacji gospo-
darstw chłopskich. Wilno 1937.
15. Staniewicz Witold. Zagadnienie melioracji Polesia. Wilno 1937.
16. Ormicki Wiktor. Struktura demograficzna wychodźstwa sezo-
nowego z Ziemi Wileńskiej do Łotwy w roku 1935. Wilno 1938.

Salit Salomon. Kolonia Izaaka, wieś pow. sokolskiego.
Warszawa 1934 (w serii Prac Społeczno-Gospodarczych (Nr. 50)
Biblioteki Puławskiej).

Sowiński Mieczysław. Książka kontroli preliminarzowej
dla gospodarstw folwarcznych. Część I i II. Warszawa 1935. Skład
główny: Księgarnia Rolnicza w Warszawie, ul. Mazowiecka 10.

Odlanicki-Poczobutt Stanisław. Województwo No-
wogródzkie. Wilno 1936. Nakładem Wileńskiej Izby Rolniczej.

Zakłady Graficzne „ZNICZ” Wilno, ul. Biskupa Bandurskiego 4. Tel. 3-40

<http://rcin.org.pl>